

CONCORDATUL CU VATICANUL (1927)

Pr. Conf. Dr. Adrian IGNAT,

Facultatea de Teologie Ortodoxa si Științele Educației“

Universitatea “Valahia”, Târgoviște,

ROMANIA,

Email: adrianignat1974@yahoo.com

ABSTRACT

Concordat with Vatican, signed by Romania in 1927, was an important act for the Romano-Catholic Church. Through it, the Roman Catholic Church received numerous privileges over Romania. The Romanian Orthodox Church denounced this bilateral act. The consequences of the Concordat with the Vatican on the life of the Romanian society were many: religious, legal, political and economic. In this paper I will try to emphasize the economic consequences of this Concordat with Vatican.

Cuvinte-cheie: Concordat, economy, Catholic Church, Romanian Orthodox Church, properties, heritage;

INTRODUCERE

După realizarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, în noul stat român existau alături de Biserica Ortodoxă Română, majoritară în rândul populației, Biserica Romano-Catolică și Biserica Greco-Catolică. Dacă Biserica Ortodoxă Română era considerată a fi *Biserica dominantă*, Constituția din 1923 stipula că cele două Biserici (Biserica Ortodoxă Română și Biserica Greco-Catolică) dețineau statutul de *Biserici Naționale*.

În noul context internațional și național Biserica Romano-Catolică dorea încheierea unor concordate cu cât mai multe state posibil. Prin intermediul acestor acte bilaterale Vaticanul dorea protejarea intereselor Bisericii Romano-Catolice în state respective și dobândirea unor drepturi speciale¹. Astfel, încheierea unui Concordat cu Vaticanul de către statul român, reprezintă "*un act ce alimentează temerile ortodocșilor cu privire la o prea mare influență a catolicismului în viața religioasă a țării*"².

¹ Asupra actului diplomatic numit *Concordat*, Ioan N. Floca, specialist român în Drept canonic, spunea că acesta "*este o convenție religioasă bilaterală cu caracter internațional, încheiată între Vatican și un stat suveran*". Ioan N. Floca, *Din istoria dreptului românesc. III Concordatul. Act diplomatic în slujba acțiunii catolice*, Tiparul Tipografiei Arhiepiscopale, Sibiu, 1993, p. 4. *Enciclopedia Italiană Grolier* definește Concordatul ca fiind "*un act bilateral, prin care Sfântul Scaun și un stat anume cad de acord asupra poziției juridice a acelei părți a Bisericii romano-catolice care acționează în respectivel teritoriu național*". ***, *Enciclopedia Italiana Grolier*, Grolier International, vol. V, Milano, 1987, p. 255.

Arhiepiscopul Bartolomeu Anania realizează o clasificare a concordatelor: *acord bilateral*, în sensul unor tratate interstatale obișnuite; *două acte unilaterale și simetrice*, unul emis de papă, altul de guvernul statului respectiv; *bulă pontificală*, pe care guvernul sau suveranul și-o însușește și căreia îi dă putere de lege pe teritoriul său. Valeriu Anania, *Pro memoria. Acțiunea catolicismului în România interbelică*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 11.

² Mirel Bănică, *Biserica Ortodoxă Română, stat și societate în anii '30*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 57.

În fața unei astfel de situații papa Pius XI a dorit încheierea unui Concordat³, a unui tratat special cu statul român, prin care să se reglementeze situația catolicismului în România⁴. "În scopul rezolvării problemelor ridicate de coabitarea între Biserică și Stat, Papa Pius XI a făcut adesea recurs la Concordat, acesta fiind într-o oarecare măsură impus de circumstanțele istorice și politice caracteristice acelei epoci. Coerciția astfel impusă guvernului printr-un acord bilateral, având valoare de lege, constituia adesea singura manieră de apărare împotriva arbitrariului și posibilelor violări ale legii de către regimurile totalitare, admitând faptul că aceste regimuri respectau pactul convenit cu Sfântul Scaun"⁵.

1. ATITUDINEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE FAȚĂ DE CONCORDATUL CU VATICANUL

Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu patriarhul Miron Cristea și mitropolitul Nicolae Bălan, contestau în Parlamentul de la București dreptul statului de a interveni în domeniul religios. Pe de-o parte, exista tentația unui *proces incontrollabil de laicizare* a vieții bisericești, iar pe de altă parte deținerea unei poziții privilegiate de către Biserica Romano-Catolică în România.

Asupra poziției Bisericii Ortodoxe Române, așa cum aceasta este exprimată de mitropolitul Nicolae Bălan în Parlamentul României, redau aici finalul declarației sale din ședința Senatului român din 23 mai 1929: "*Bazați pe considerente aici amintite, noi episcopatul ortodox român, socotind încheierea Concordatului cu Vaticanul: din punctul de vedere al dispozițiilor constituției țării ca anticonstituțional; din punctul de vedere al principiului libertății și al protecției deopotrivă a tuturor cultelor ca excepțional de privilegiator exclusiv și al protecției deopotrivă a tuturor cultelor ca excepțional de privilegiator exclusiv pentru cultul catolic și cu totul nedrept față de Biserica Ortodoxă; din punctul de vedere al liniștii țării ca tulburător al păcii profesionale; din punctul de vedere al intereselor culturale ale statului și poporului românesc ca antipatriotic: DECLARĂM: că declinând de la noi orice răspundere pentru încheierea unui asemenea Concordat, ne abținem de la dezbateră lui și refuzăm să votăm proiectul de lege cu care a fost prezentat spre ratificare"*⁶.

Înainte de ratificarea Concordatului patriarhul Miron Cristea, pledând împotriva acestuia afirma hotărât de la tribuna Senatului: "*Biserica Ortodoxă Române este o instituție indispensabilă (...). Nici școala, nici armata, nici altă instituție nu o poate înlocui, nici nu poate fi capabilă să creeze sau să hrănească spiritul unitar al țării"*⁷.

Alături de cei doi reprezentanți de seamă ai Bisericii Ortodoxe Române au existat numeroase intervenții scrise și orale ale unor istorici, teologi și juriști, care au insistat asupra consecințelor nefaste pentru România în urma încheierii Concordatului. Spre exemplu, Ioan

³ Primul *Concordat* realizat de către Biserica Romano-Catolică cu un stat a fost cel din 1630, când Vaticanul, reprezentat de papa Urban al II-lea, a semnat un astfel de document cu Boemia, reprezentată de împăratul Ferdinand al II-lea. Documentul prevedea că Biserica Romano-Catolică renunța la bunurile pe care le pierduse în perioada eretică, însă primea drept recompensă fonduri derivate dintr-o taxă pe sare introdusă exclusiv în beneficiul său.

⁴ Un studiu actual asupra *Concordatului cu Vaticanul* este reprezentat de teza de doctorat a Nechita Runcan, *Relațiile României cu Vaticanul în perioada interbelică*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2004, 627 p.

⁵ Ioan Petru Culianu, Gianpaolo Romanato, Mario Lombardo, *Religie și putere*, Editura Nemira, București, 1996, p. 64.

⁶ † Mitropolitul Nicolae Bălan, *Biserica împotriva Concordatului*, discurs rostit în ședința Senatului Român din 23 mai 1929, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1929, pp. 48-49.

⁷ Cf. Catherine Durandin, *Histoire des Roumains*, Editions Fayard, Paris, 1995, p. 259.

Lupaș socotea *Concordatul "o rămășiță fosilă"* a concepțiilor medievale privind relațiile dintre Stat și Biserică⁸. De asemenea, istoricul Onisifor Ghibu, folosind un număr mare de acte și documente publicate în acea vreme⁹, condamna politica religioasă și minoritară a guvernelor României interbelice. În opinia sa, cele păguboase acte diplomatice încheiate de Statul român sunt: *Concordatul* (1927)¹⁰ și *Acordul de la Roma* (1932)¹¹.

Profesorul Tudor Popescu, consilier eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, într-o lucrare din 1927 spunea: "*Concordatul cu Papa constituie cea mai mare primejdie națională a României interbelice*"¹².

În contrapondere cu mitropolitul Nicolae Bălan, un autor catolic, Maurice Peront, spune că "*ierarhia ortodoxă, foarte atașată de prestigiul și numeroasele sale privilegii, privește cu îngrijorare încheierea unui acord care ar asigura și ierarhiei catolice din România o situație independentă, aproape privilegiată*"¹³.

Dacă în 1928 raporturile dintre cultele din România și Statul român a fost fixat prin *Legea pentru regimul general al cultelor*, adoptarea *Legii pentru ratificarea Concordatului* (1929) a provocat vii dezbateri și dispute în Parlamentul României.

În ciuda opoziției Bisericii Ortodoxe Române, legea va fi adoptată de Parlament. Biserica Ortodoxă Română își va manifesta opoziția printr-un articol, semnat de toți membrii Sfântului Sinod, intitulat *Pentru Neam și Lege. Declarația Sfântului Sinod contra Concordatului*¹⁴.

⁸ Dr. Ioan Lupaș, *Chestiunea Concordatului în raport cu suveranitatea Statului român și cu programul istoric al Partidului Național din Transilvania*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1921, pp. 24.

⁹ Onisifor Ghibu, *Acțiunea catolicismului unguresc și a Sfântului Scaun în România întregită*, Institutul de Arte Grafice "Ardealul", Cluj, 1934; Idem, *Revizionismul românesc ca răspuns la provocările revizionismului unguresc*, Tipografia Ziarului "Universul", București, 1937; Idem, *O imperioasă problemă națională: Unitatea religioasă a românilor*, Tiparul Tipografiei "Ateneul", Beiuș, 1931.

¹⁰ Idem, *Nulitatea Concordatului dintre România și Sfântul Scaun*, Institutul de Arte Grafice "Ardealul", Cluj, 1935; Idem, *După cinci ani de la unire*, Tipografia Națională, Cluj, 1924.

¹¹ Idem, *O grea moștenire hărăzită de ultimele guvernări: Acordul încheiat de guvernul N. Iorga cu ungerii iredențiști și susținut de guvernul Vaida*, Tipografia Ziarului "Universul", București, 1933.

¹² Tudor Popescu, *Cea mai mare primejdie națională a României: Concordatul cu Papa*, Editura Institutul de Arte Grafice "Răsăritul", București, 1927.

¹³ Maurice Pernot, *La Saint Siège, l'Eglise Catholique et la politique mondiale (Sfântul Scaun, Biserica Catolică și politica mondială)*, Armand Colin Editeur, Paris, 1924, p. 3.

¹⁴ În acest comunicat se spunea: "*Aspirațiile unui popor sunt mai tari decât legile sub care este nevoit să trăiască într-un timp. Și noi păstorii duhovnicești ai poporului românesc nu vom înceta a-i sta într-ajutor în toată bună vremea la înfăptuirea idealurilor sale naționale și vom lupta din toate puterile și prin toate mijloacele legale ca acest Concordat, dacă ar fi ratificat întru condiții atât de oneroase pentru statul și poporul românesc, să fie înlăturat. Nu rostim aceste cuvinte din ură față de cultul catolic, căci Biserica noastră n-a urât pe nimeni, ci a fost blândă și tolerantă, ca însuși Divinul ei întemeietor, și în acest duh profund creștinesc și-a crescut credincioșii. Dar am ținut să arătăm nedreptățile ce i se fac și să-i afirmăm, în orice împrejurări, drepturile sale imprescriptibile. Drept aceea, bazați pe considerentele aici amintite, noi, Episcopatul Ortodox Român, socotind încheierea Concordatului cu Vaticanul: din punct de vedere al dispozițiilor Constituției țării noastre ca anticonstituțională; din punctul de vedere al principiilor libertății și protecției deopotrivă a tuturor cultelor ca excepțional de privilegiator exclusiv pentru cultul catolic și cu totul nedrept față de Biserica Ortodoxă; din punctul de vedere al liniștii țării ca tulburător al păcii confesionale; din punctul de vedere al intereselor culturale ale Statului și poporului românesc ca antipatriotic, declarăm că declinăm de la Noi orice răspundere pentru încheierea unui asemenea Concordat, ne abținem de a lua parte la dezbaterile lui și refuzăm să votăm proiectul de lege cu care a fost prezentat proiectul de ratificare. Aceasta este mărturisirea conștiinței noastre înaintea lui Dumnezeu și a țării". ***, *Patriarhia Ortodoxă Română și Concordatul. Hotărâre luată de Sfântul Sinod în ședința de la 24 mai 1929*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1929, pp. 14-15.*

2. CONSECINȚELE CONCORDATULUI ÎN VIAȚA SOCIETĂȚII ROMÂNEȘTI

Concordatul prezintă două caracteristici principale: prima ar fi caracterul său defensiv, anume acela de a proteja libertatea și autonomia Bisericii Catolice față de ceea ce era perceput a fi o acțiune *ofensivă* a regimurilor opuse acesteia; cea de-a doua o constituie trăsătura sa ofensivă, manifestată prin încurajarea prezenței și acțiunilor catolice, dar și prin găsirea unor soluții de îndiguire a fenomenului de laicizare crescândă a Europei.

Dar nu numai Biserica Ortodoxă Română era nemulțumită de încheierea Concordatului cu Vaticanul, ci și catolicii ardeleni. Ei erau nemulțumiți de faptul că Arhiepiscopia Romano-Catolică de București era organizată autonom. Un alt motiv de nemulțumire o reprezintă și înglobarea veniturilor din averile bisericești într-o singură administrație (*Patrimoniu Sacru*)¹⁵ și supunerea școlilor catolice regimului legal al Statului român¹⁶.

Referitor la aspectele economice ale Acordului de la Roma, profesorul Onisifor Ghibu susține faptul că prin acesta cultul catolic devenea din uzufructuar al bunurilor avute în folosință, proprietar al acestora. Astfel, Statul român își pierdea drepturile asupra acestor averi și fonduri în favoarea cultului catolic¹⁷. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, făcând referire la consecințele *Concordatului cu Vaticanul în viața religioasă a României*, spunea: "*Într-adevăr, prin acest Concordat se garanta Bisericii Romano-catolice din România deplină libertate de a comunica direct cu Vaticanul, fără controlul Statului. Numirea episcopilor era rezervată Scaunului papal. Episcopii aveau deplină libertate să-și exercite toate drepturile și prerogativele oficiului lor pastoral, potrivit rânduielilor Bisericii Romano-catolice, să numească preoți, urmând ca numirea să o comunica Ministerului Cultelor pentru plata salariilor. Episcopii erau îndatorați să depună jurământul de credință, dar nu către Statul român, ci către rege. Puteau fi numiți episcopi, canonici și preoți, chiar și cetățeni străini. În ce privește regimul școlar, Bisericii Romano-catolice i se creau situații și mai privilegiate. Fiecare eparhie avea dreptul la un seminar pentru formarea clerului sub controlul direct al episcopatului respectiv, fără nici un amestec din partea Statului. Biserica romano-catolică avea, de asemenea, dreptul de a înființa și întreține pe cheltuiala ei școli primare și secundare, puse sub dependența episcopatului respectiv... Toate aceste școli au făcut nu numai educație religioasă, ci și o educație șovină... În felul acesta, s-a creat Bisericii Romano-catolice din România o situație de stat în stat, care știrbea suveranitatea Statului nostru și punerea Bisericii Ortodoxe într-o stare de inferioritate, ceea ce leza libertatea și egalitatea cultelor, care erau prevăzute în Constituția țării din 1923*"¹⁸.

¹⁵ În art. IX al Concordatului guvernul român ceruse ca "*dincolo de organismele înșirate, adică parohiile, decanatele, mănăstirile, capitlurile, prepoziturile, abațiile, episcopiile, mitropoliile și alte organizații canonice și legal constituite, Biserica Catolică să nu poată să beneficieze de personalitate juridică, nici să posedă bunuri... Considerând Biserica drept o entitate fictivă, abstractă și incapabilă de a fi subiect de drept, se afirma că statul nu recunoștea Bisericii personalitatea juridică, potrivit expresiei întrebuintate în art. IX dacă nu era reprezentată de o ierarhie, pentru a putea poseda și administra bunuri în Regatul Românie... De fapt, deoarece Biserica ex divina ordinatione iuridicae personae rationem habet, prin natură, are dreptul de a cumpăra, poseda și administra bunuri pentru realizarea scopurilor sale, în mod liber și independent de autoritățile civile". Acesta este punctul de vedere exprimat de un teolog catolic: Pr. Cornel Damian, "Concordatul dintre Sfântul Scaun și România. Aspecte istorico-juridice", în vol. *Pro Memoria*, Revistă de istorie ecleziastică, București, nr. 2/2003, p. 167.*

¹⁶ Nechita Runcan, *Relațiile României cu Vaticanul în perioada interbelică*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2004, p. 38.

¹⁷ Onisifor Ghibu, *O grea moștenire hărăzită de ultimele guvernări...*, în întregime.

¹⁸ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ediția a V-a, Editura Sophia, București, 2000, pp. 432-433.

Consecințele *Concordatului cu Vaticanul* în viața societății românești pot fi analizate pe mai multe paliere. Astfel, poate fi văzut aspectul religios, juridic, politic sau economic al acestuia. Valeriu Anania identifică toate aceste consecințe, subliniind privilegiile oferite Bisericii Catolice de către Statul român și lipsa de echitate creată între cultele din România odată cu încheierea *Concordatului*¹⁹.

3. PATRIMONIUL SACRU

Din punct de vedere economic, *Concordatul* crea problema creării unui *Patrimoniu sacru*. Acesta era pus sub administrarea unui Consiliu al episcopilor diecezani instituit *ad hoc*. Reforma agrară din 1923 a însemnat și exproprierea pământurilor unor instituții și împrăștierea țăranilor. Foștii proprietari erau despăgubiți de Stat prin plata unor rente de expropriere. Și Biserica Romano-Catolică a fost expropriată de către Stat. Ca urmare, și acesteia îi erau destinate astfel de rente, denumite *prebende*. Acestea erau menite a susține episcopii, canonicii, parohiile și seminariile catolice.

Articolul XIII, aliniatul 1 din *Concordat* prevedea că rentele de expropriere pe care Statul român le plătește foștilor beneficiari (episcopi, canonici, parohi și seminarii) sunt colectate într-un singur fond, *Patrimoniul sacru*, destinat a deveni persoană juridică și a întreține cultul catolic. În cazul în care cheltuielile cultice depășeau posibilitățile *Patrimoniului sacru*, Statul suporta suplimentarea acestora (aliniatul 2).

Demonstrația juridică asupra bunurilor deținute de Biserica Catolică, așa cum aceasta este formulată de Valeriu Anania²⁰, pornește de la faptul că bunurile acestei Biserici proveneau din diferitele înzestrări ale ctitorilor, socotite a fi *bunuri publice*. Biserica era numai uzufructara acestora, dreptul de proprietate și control fiind deținut de Stat.

Odată cu încheierea *Tratatului de Trianon*, bunurile fostului stat ungar au intrat în posesia statului român. Ca urmare și bunurile ce se aflau în posesia (cu drept de uzufruct) Bisericii Catolice reveneau statului român. Cu toate acestea, statul român își neglijează dreptul său asupra acestor averi, hotărând să plătească rente drept despăgubire pentru bunurile care îi aparțineau. Mai mult decât atât, prin intermediul *Concordatului*, statul se obliga să plătească și o sumă oarecare în plus.

Întrucât *Patrimoniul sacru* plătea rentele numai persoanelor²¹, nu și instituțiilor (episcopii, capitlurile, parohiile), acestea din urmă continuau să primească din partea statului rentele aferente. Ca urmare *Patrimoniul sacru* avea o capacitate de plată redusă. Administrarea acestui patrimoniu pusă pe seama unui Consiliu nu este prevăzută în nici una dintre prevederile legislative ale acestei Biserici. Cu toate acestea el deținea titluri și acorda rente după propriile criterii, fiind responsabil numai în fața pontifului roman și nu a instituțiilor de stat din România. Sumele aflate la dispoziția acestui consiliu se ridicau la sute de milioane, poate chiar miliarde de lei.

4. FONDUL GENERAL CATOLIC

Consiliul episcopilor diecezani administra nu numai fondurile *Patrimoniului sacru*, ci și veniturile rentelor provenite din exproprierea unor bunuri care au făcut parte din *Fondul General Catolic de Religie* și *Fondul General Catolic de Instrucție*. Astfel, se observă o

¹⁹ Valeriu Anania, *op. cit.*, p. 43.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ În opinia lui Dr. Nicolae Bălan, *Biserica împotriva Concordatului*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1929, pp. 32-34, episcopului unit de Oradea i-au fost confiscate 139.000 de jugăre de teren.

tendință tot mai accentuată a Bisericii Catolice de a exclude Statul român de la administrarea averilor bisericesti catolice din România, pe de-o parte, și de a consolida aceste averi în beneficiul propriu.

Prin toate aceste măsuri luate odată cu semnarea Concordatului cu Vaticanul Biserica Catolică beneficia de un regim special în societatea românească, având la dispoziție multiple instrumente, printre care și unele de ordin economic, pentru a-și face simțită prezența în cadrul societății românești. De asemenea, reglementarea *patronatului*, așa cum aceasta reieșea din textul Concordatului (articolul XV), reprezintă o altă problemă spinoasă. "Drepturile și îndatoririle de patronat, de orice categorie, sunt și rămân desființate fără nici o indemnizație"²².

Atât înainte, cât și după încheierea Concordatului cu Vaticanul, au existat în cadrul societății românești două opinii: una pro, manifestată de cei care considerau că România are nevoie de sprijinul diplomatic al Vaticanului și ca atare era absolut necesar acest acord; alta contra, manifestată de reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române și de alți români, care cunoșteau și înțelegeau textul acestui acord pentru Statul român. Astfel, alături de Onisifor Ghibu, Tudor Popescu, Ioan Lupaș, I. Mateiu, Romul Cândea, mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, au existat oameni politici - 27 parlamentari ce doreau renunțarea la Concordat, ministrul de externe Nicolae Titulescu, Octavian Goga etc. Toți aceștia considerau că "interesele Statului român nu sunt servite prin aplicarea Concordatului", că "acest Concordat este plin de echivocuri, de imprecizuni, de subterfugii, care anihilează atât dispozițiile Constituției Țării... și care ating în mod simțitor înseși interesele de viață ale Statului nostru"²³.

5. STATUS-UL ROMANO-CATOLIC ARDELEAN

După încheierea Concordatului au continuat să existe controverse și frământări în legătură cu patrimoniul material cunoscut sub numele de *Status romano-catholicus Transylvaniensis* sau *Status-ul romano-catolic ardelean*²⁴. Anul 1932 a adus cu sine și încercarea de reglementare a acestor bunuri în forma legală a persoanei juridice, sub o denumire nouă: *Consiliul Episcopiei catolice de rit latin de Alba Iulia*²⁵.

Analiza întreprinsă de Ministerul Cultelor în 1931 ne prezintă Status-ul romano-catolic ardelean astfel: "1) A șters dreptul de patronat suprem al Regelui României asupra fondurilor administrate «cu influența lui», trecându-l asupra episcopului de Alba Iulia; 2) A eliminat dintre membrii de drept ai organului său de conducere pe reprezentanții Statului român; 3) A refuzat să se supună oricărui control al gestiunii sale din partea Statului român,

²² Dreptul de patronat aparținuse regilor unguri, iar acum erau deținute de regele România. Regele era cel care adevăratul proprietar, chivernisitor și supraveghetor al ctitoriilor sale, al bunurilor dăruite Bisericii. Încă din proiectul de Concordat propus de Vatican în 1920, se observa dorința explicită de a se desființa dreptul de patronat deținut de regii României.

²³ Onisifor Ghibu, *Nulitatea Concordatului dintre România și Sf. Scaun*, Cluj, 1935, pp. 34, 73-74.

²⁴ Asupra *Status-ului romano-catolic ardelean* a se vedea: ***, *Statusul catolic ardelean și Acordul de la Roma. Recursul Episcopiei catolice de rit latin de Alba Iulia în contra Sentinței nr. 51/1932 din 4 iulie 1933 a Tribunalului Cluj*, Cluj, 1933; Valeriu Pop, *Acordul de la Roma*, Imprimeria "Fondul Cărților Funduare", Cluj, 1934; Nicolae Boșan, Ioan Lumperdean, Ioan Aurel Pop, *Etnie și confesiune în Transilvania (secolele XIII-XIX)*, Oradea, 1994; Victor Onișor, *Situația juridică a Statului romano-catolic ardelean și a fondurilor administrate de el*, Editura Institutului de Arte Grafice "Ardealul", Cluj, 1934; Onisifor Ghibu, *Un anahronism și o sfidare: Statul romano-catolic ardelean*, Studiu istorico-juridic, Institutul de Arte Grafice "Ardealul", Cluj, 1931.

²⁵ Valeriu Pop, *op. cit.*, pp. 47-73.

fapt care atinge în mod flagrant principiul fundamental al suveranității Statului, în virtutea căruia acesta controlează chiar și fundațiile particulare cu destinație publică; 4) Și-a transformat Adunarea generală într-un veritabil Parlament maghiar, ce constă din 240 de deputați; 5) A grupat în sânul său pe foștii slujbași superiori ai Statului ungar; 6) A transformat școlile care se susțin din Fondul de studii în școli autonome ale Status-ului catolic și le-a pus în serviciul idealului politic maghiar; 7) A pus în fruntea acestora, ca autoritate școlară supremă, în calitate de inspector suprem, pe episcopul de Alba Iulia; 8) A transformat Secția de Contabilitate atașată de către Ministerul de Culte ungar pe lângă Status-ul catolic, în serviciu al acestuia din urmă²⁶.

Parlamentul României reunit în ședința din 12 februarie 1932 a analizat chestiunea Status-ului catolic. Laurențiu Oanea, senator de Năsăud, într-o interpelare de aproximativ trei ore, a demonstrat faptul că *Status-ul romano-catolic ardelean* este un organ abuziv, uzurpator al suveranității Statului român.

Bunurile Universității din Cluj, ca și alte averi de natură academică, în opinia sa, trebuiau să fie restituite deținătorilor de drept, iar regele României intra în posesia drepturilor sale de *Patron suprem*. Averile bisericești urmau să fie cedate Bisericii Catolice și Bisericii Greco-Catolice²⁷.

Cu toate că primul-ministru al României, Nicolae Iorga, răspunzând interpelării parlamentare, afirma că "*ne găsim înaintea unei forme de organizație de care nu vrem să știm. Noi nu ne putem ocupa de regulamentele unei fundații, care nu este recunoscută de Statul român*"²⁸, Acordul de la Roma, încheiat între Statul român și Vatican, reglementa situația Status-ului romano-catolic și a averilor administrate de acesta. Tot acum vor fi semnate și Statutele de organizare și funcționare ale acestei instituții. Astfel, *Status Romano-Catholicus Transylvaniensis* se transforma într-un organ diecezan, ce purta denumire de *Consiliu al Diecezei catolice de rit latin de Alba Iulia*, cu atribuții prevăzute de *Codex Juris Canonici* în canoanele 1520-1521²⁹.

Bunurile deținute de Status-ul catolic erau bunuri cu caracter ecleziastic, care trebuiau să fie folosite conform destinației lor primare, garantându-se dreptul de proprietate, fără posibilitatea de a fi înstrăinate. Excepție de la această prevedere făceau numai Fondurile Orfelinatlui Terezian din Sibiu. De asemenea, terenurile, construcțiile, dependințele și blocul de imobile, ce aparțineau Universității din Cluj, intrau în proprietatea Statului român, respectiv a Universității de Stat "*Regele Ferdinand al României*" din Cluj³⁰.

CONCLUZII

Ca urmare, prin Concordatul cu Vaticanul din 1927-1929, precum și prin acordul cu Roma din 1932 "*imensele averi patronate din Ardeal, au trecut în mâna Bisericii romano-*

²⁶ Onisifor Ghibu, *Acte și documente privitoare la Statul romano-catolic ardelean*, Institutul de Arte Grafice "Ardealul", Cluj, 1933, p. 9.

²⁷ ***, "Dezbateri Parlamentare. Senatul. Sesiunea ordinară (prelungită) 1931-1932", Ședința din 12 februarie 1932, în *Monitorul Oficial*, nr. 30, 16 mai 1932, p. 789.

²⁸ *Ibidem*, p. 790. Răspunsul lui Nicolae Iorga la interpelarea lui Laurențiu Oanea.

²⁹ A se vedea Ștefan Moldovan, *Concordatul în dreptul internațional și Concordatul Statului român cu Vaticanul*, Sibiu, 1942, p. 107.

³⁰ ***, *Monitorul Oficial*, nr. 180, 3 august 1932, pp. 4788-4789: *Acord privitor la interpretarea articolului IX din Concordatul de la 10 mai 1927 între Sfântul Scaun și Guvernul român*, articolele I-VII. A se vedea și Nechita Runcan, *op. cit.*, pp. 366-367.

catolice din Ardeal și au servit acțiunii vrăjmașe Statului și poporului român"³¹. Aceste acorduri bilaterale dintre Statul român și Vatican vor fi anulate după preluarea puterii în România de către regimul comunist. Astfel, la 17 iulie 1948 Statul român va denunța Concordatul³². "Actul a fost precedat de o virulentă campanie de presă menită să justifice gestul. Sfântul Scaun era acuzat de pactizare cu interesele capitalului financiar internațional, de favorizare a imperialismului american și acțiuni de spionaj"³³.

BIBLIOGRAFIE:

- [1] ***, "Dezbateri Parlamentare. Senatul. Sesiunea ordinară (prelungită) 1931-1932", Ședința din 12 februarie 1932, în *Monitorul Oficial*, nr. 30, 16 mai 1932
- [2] ***, *Arhiva M.A.E.*, Fond Vatican. Problema 71/1947-1948, vol. 4, nepăgănat
- [3] ***, *Enciclopedia Italiana Grolier*, Grolier International, vol. V, Milano, 1987
- [4] ***, *Monitorul Oficial*, nr. 180, 3 august 1932
- [5] ***, *Patriarhia Ortodoxă Română și Concordatul. Hotărâre luată de Sfântul Sinod în ședința de la 24 mai 1929*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1929
- [6] ***, *Statusul catolic ardelean și Acordul de la Roma. Recursul Episcopiei catolice de rit latin de Alba Iulia în contra Sentinței nr. 51/1932 din 4 iulie 1933 a Tribunalului Cluj*, Cluj, 1933
- [7] Anania, Valeriu, *Pro memoria. Acțiunea catolicismului în România interbelică*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992
- [8] Bălan, † Mitropolitul Nicolae, *Biserica împotriva Concordatului*, discurs rostit în ședința Senatului Român din 23 mai 1929, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1929
- [9] Idem, *Biserica împotriva Concordatului*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1929.
- [10] Bănică, Mirel, *Biserica Ortodoxă Română, stat și societate în anii '30*, Editura Polirom, Iași, 2007
- [11] Bocșan, Nicolae - Lumperdean, Ioan - Pop, Ioan Aurel, *Etnie și confesiune în Transilvania (secolele XIII-XIX)*, Oradea, 1994
- [12] Culianu, Ioan Petru - Romanato, Gianpaolo - Lombardo, Mario, *Religie și putere*, Editura Nemira, București, 1996
- [13] Damian, Pr. Cornel, "Concordatul dintre Sfântul Scaun și România. Aspecte istorico-juridice", în vol. *Pro Memoria*, Revistă de istorie ecleziastică, București, nr. 2/2003
- [14] Durandin, Catherine, *Histoire des Roumains*, Éditions Fayard, Paris, 1995
- [15] Floca, Arhid. Prof. Dr. Ioan N., *Din istoria Dreptului românesc. III Concordatul. Act diplomatic în slujba acțiunii catolice*, Sibiu, 1993
- [16] Idem., *Din istoria dreptului românesc. III Concordatul. Act diplomatic în slujba acțiunii catolice*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1993
- [17] Ghibu, Onisifor, *Acte și documente privitoare la Statul romano-catolic ardelean*, Institutul de Arte Grafice "Ardealul", Cluj, 1933
- [18] Idem, *Acțiunea catolicismului unghuresc și a Sfântului Scaun în România întregită*, Institutul de Arte Grafice "Ardealul", Cluj, 1934
- [19] Idem, *După cinci ani de la unire*, Tipografia Națională, Cluj, 1924.
- [20] Idem, *Nulitatea Concordatului dintre România și Sfântul Scaun*, Institutul de Arte Grafice "Ardealul", Cluj, 1935

³¹ Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Din istoria Dreptului românesc. III Concordatul. Act diplomatic în slujba acțiunii catolice*, Sibiu, 1993, p. 37.

³² ***, *Arhiva M.A.E.*, Fond Vatican. Problema 71/1947-1948, vol. 4, nepăgănat: *Nota verbală a Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Populare Române adresată Nunțiatului Apostolice de la București, privind hotărârea de denunțare a Concordatului cu Vaticanul din 1927 cu nr. 705/22 iulie 1948, București*. Prezintă aici un scurt fragment din acest document: "Prin decretul nr. 151 al Prezidiului Marelui Adunări Naționale a Republicii Populare Române, publicat în «Monitorul Oficial» nr. 164 din 19 iulie 1948, se denunță Concordatul încheiat între România și Sfântul Scaun la 10 mai 1927 și ratificat prin Legea din 12 iulie 1929, precum și acordurile și convențiunile ulterioare, intervenite în aplicarea Concordatului. Pe data publicării acestei legi încetează aplicațiunea Concordatului și a acordurilor și convențiilor ulterioare. Această măsură a fost dictată de principiul egalității și libertății tuturor cultelor înscrise în Constituția Republicii Populare Române".

³³ Nechita Runcan, *op. cit.*, p. 381.

- [21] Idem, *O grea moștenire hărăzită de ultimele guvernări: Acordul încheiat de guvernul N. Iorga cu ungurii iredențiști și susținut de guvernul Vaida*, Tipografia Ziarului "Universul", București, 1933.
- [22] Idem, *O imperioasă problemă națională: Unitatea religioasă a românilor*, Tiparul Tipografiei "Ateneul", Beiuș, 1931.
- [23] Idem, *Revizionismul românesc ca răspuns la provocările revizionismului unguresc*, Tipografia Ziarului "Universul", București, 1937
- [24] Idem, *Un anahronism și o sfidare: Statul romano-catolic ardelean*, Studiu istorico-juridic, Institutul de Arte Grafice "Ardealul", Cluj, 1931.
- [25] Lupaș, Dr. Ioan, *Chestiunea Concordatului în raport cu suveranitatea Statului român și cu programul istoric al Partidului Național din Transilvania*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1921, pp. 24.
- [26] Moldovan, Ștefan, *Concordatul în dreptul internațional și Concordatul Statului român cu Vaticanul*, Sibiu, 1942, p. 107.
- [27] Onișor, Victor, *Situația juridică a Statului romano-catolic ardelean și a fondurilor administrate de el*, Editura Institutului de Arte Grafice "Ardealul", Cluj, 1934
- [28] Păcurariu, Pr. Prof. Dr. Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ediția a V-a, Editura Sophia, București, 2000
- [29] Pernot, Maurice, *La Saint Siège, l'Eglise Catholique et la politique mondiale (Sfântul Scaun, Biserica Catolică și politica mondială)*, Armand Colin Editeur, Paris, 1924
- [30] Pop, Valeriu, *Acordul de la Roma*, Imprimeria "Fondul Cărților Funduare", Cluj, 1934
- [31] Popescu, Tudor, *Cea mai mare primejdie națională a României: Concordatul cu Papa*, Editura Institutul de Arte Grafice "Răsăritul", București, 1927.
- [32] Runcan, Nechita, *Relațiile României cu Vaticanul în perioada interbelică*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2004